

Теолог української готики

ЄВГЕН МАЛАНЮК

до 120-річчя від дня
народження

Увага! Досвід!

Ідеолог української готики: Євген Маланюк
(до 120-річчя від дня народження)

Кропивницький
2017

Бібліопульс. Вип. 19. Ідеолог української готики: Євген Маланюк (до 120-річчя від дня народження): [спецвипуск] /уклад. О. Кісельова ; Кіровоградська обласна бібліотека для юнацтва. – Кропивницький : [б.в.], 2017. – 24 с.

У виданні представлено матеріали, підготовлені до ювілею Є.Ф. Маланюка – пристрасного поета, публіциста, борця на ратних і літературних полях, видатної особистості Кіровоградщини, ім'я якого відомо далеко за її межами.

О. Кісельова, 2017

©Кіровоградська обласна бібліотека для юнацтва, 2017

Мандри в пошуках України

Кісельова Олена, завідувач
науково-методичним відділом
Кіровоградської обласної бібліотеки
для юнацтва

Кіровоградська земля породила багатьох письменників і поетів, які не тільки збагатили нашу літературу, але й уславили її серед інших літератур світу. Одне з найвеличніших імен серед них — ім'я Євгена Маланюка.

Євген Маланюк – поет глибокої думки й вольової напруги, літературознавець, історіософ, культуролог. Як поет непересічної величини створив власний світ людини, літератора, сина свого народу. Йому неймовірно поталанило на дослідників і шанувальників. Він насправді потужно повернувся на Батьківщину своїми поезіями, есе, статтями, публіцистичними працями.

Мало хто серед класиків української літератури має стільки метафоричних «імен», як Євген Маланюк. Він – Боян Степової Еллади, Залізних імператор строф, Князь Духу, Кривавих шляхів апостол...

Євген Маланюк – письменник, який був «завжди – проти течій», який вів «когорти» своїх віршів «в обличчя творчих катастроф». Його ненавиділа і боялася радянська влада. Він не мав легких стосунків із середовищем української діаспори в Америці. Повернувшись своїми творами в Україну від початку Незалежності, Маланюк став непримиренно критичним нашим сучасником. Нам, читачам, залишається лише долучитися до творчої спадщини одного з найбільших українських митців минулого століття.

2 лютого минуло 120 років від дня народження Євгена Маланюка. Саме до цієї дати Кіровоградська обласна бібліотека для юнацтва ініціювала ряд заходів, а саме: обласний Тиждень поетичного читання «Мандри в пошуках України», літературні варіації «Україна – муза болю, гніву, боротьби», літературно-поетичний вечір «Євген Маланюк – поет національного болю, гніву, боротьби». Шанувальники поетичного слова неодноразово мали змогу доторкнутися до сторінок творів поета-емігранта та якнайкраще збагнути велич постаті Євгена Маланюка, його талант та бажання змінити на краще цей світ.

Приємно розуміти, що до книгозбірень Кіровоградщини повертається поетичне слово, яке лікує та облагороджує душі людські.

В рамках обласного Тижня поетичного читання «Мандри в пошуках України», який тривав з 26 січня по 2 лютого, в більш ніж 200 бібліотечних закладах Кіровоградщини проведено понад 250 літературно-мистецьких

заходів, організовано для перегляду 200 книжкових виставок та тематичних полиць.

Найбільш активно проявили себе бібліотеки Кіровоградської, Олександрійської, Знам'янської, Світловодської міських ЦБС, Гайворонської, Олександрійської, Благовіщенської (колишньої Ульяновської), Новгородківської, Знам'янської, Вільшанської, Компаніївської районних ЦБС, Олександрівського, Кіровоградського, Голованівського, Долинського, Добровеличківського, Новомиргородського, Світловодського районів та Новоукраїнської об'єднаної територіальної громади.

З метою привернення уваги підростаючого покоління до поетичної спадщини Є. Маланюка проводилися різноманітні заходи: літературно-краєзнавче перехрестя «Читаємо Євгена Маланюка» (Кіровоградська РБ для дорослих і дітей), літературна година «Туга за рідною землею в ліриці Євгена Маланюка», зустріч за круглим столом «Велич особистості» (Вільненська с/б Кіровоградського району), поетичні читання «Співець степової Еллади», поетична стежина «На крилах поезії Євгена Маланюка» (Солгутівська, Могильненська с/б-ф Гайворонської ЦБС), літературний марафон «Невідомий Є. Маланюк» (Вільшанська ЦБС) та ін.

Найголовніші урочистості відбулися у день народження ювіляра на його рідній землі – в Новоархангельську. Для Новоархангельська постать Євгена Маланюка є гордістю та обличчям. На мітинг пам'яті до монумента поета прийшли керівництво району, представники районної та селищної рад, викладачі, учнівська та студентська молодь, письменники, музиканти, творча інтелігенція, громадськість. Вшанували пам'ять митця покладанням квітів до підніжжя монументу, промовами, читанням віршів.

Учасники мітингу також завітали до районної бібліотеки, де відбулася літературна мандрівка «Розтоптані пелюстки долі Євгена Маланюка». Бібліотекарі познайомили присутніх з творчим доробком письменника, цікавими та маловідомими фактами його життя. Про сповнений непростих перепитій шлях відомого земляка розповів працівник Новоархангельського краєзнавчого музею Владислав Шимченко. Учнівська молодь Новоархангельського НВК, ПТУ №30 прочитали поезії «Під чужим небом», «Біографія», «Вічне», «Ноктюрн» та інші. Незабутні враження на всіх присутніх справив відеоролик Новоархангельської районної бібліотеки «Слово про Євгена Маланюка» та поезія поета-земляка Анатолія Загравенка, присвячена Євгену Маланюку.

Гучними і змістовними заходами вшанували пам'ять талановитого письменника і в бібліотечних закладах міста Олександрії. У рамках літературно-поетичної вітальні «Струни серця», яка діє в центральній бібліотеці Олександрійської міської ЦБС, відбулося засідання присвячене

ювілею письменника. Бібліотекарі розповіли присутнім про нележку творчу долю Євгена Маланюка, підкреслили найвизначніші події в його житті – еміграції, яких поет пережив аж три... Ведучі розкрили тему стосунків Маланюка з Батьківщиною, з Наталією Лівицькою-Холодною, яка знехтувала його почуттями, з його другою дружиною – Богумилою Савицькою, – від якої мусив їхати «...на Захід...», тікаючи від вірної смерті. Юне покоління з трепетом читало оригінальні твори, неперевершені переклади світової поезії, мрії-роздуми про Україну й українську культуру, які автор залишив нащадкам у спадок.

По закінченню зустрічі місцева поетеса Л.Б. Маруфі прочитала свої поетичні рядки присвячені поетові, які вона написала під впливом почутого:

*Стилет на стилос він змінив,
Пронизливе, нестримне слово,
Писалось серцем на розрив,
Роз'ятрювало душу знову.*

Поетичний альбом «Євген Маланюк – поет європейського інтелектуалізму» допоміг юним олександрійцям здійснити подорож сторінками життєвої саги Євгена Маланюка. Присутні пройнялися особливим настроєм, одухотвореним палкою вірою, що майбутнє України залежить від кожного з нас. Декламуючи вірші поета «Батьківщині», «Беатріче», «Ностальгія», «Напис на книзі віршів» та багато інших, учасники заходу переконались, що можна по-різному ставитись до ідейних переконань поета, але не можна не знати його доробку, що в наш час є дуже актуальним.

Яскравим доповненням розповіді ведучих були відео-сюжети «Сторінки біографії», «Доба визвольних змагань», «Літературний розвиток Є. Маланюка», «Кохання поета», «Період еміграції», «Підсумок життя і творчості».

Справжніми цінителями поезій ювіляра виявилися користувачі бібліотеки-філії № 8 для юнацтва Олександрійської міської ЦБС. В рамках літературно-краєзнавчого бенефісу «Євген Маланюк – не поет, бо це ж до болі мало...» молоді поети літературного клубу «Джерельце» та учнівська молодь міста декламували вірші, переглянули відео-сюжети про життя та творчість Маланюка. Історії його кохання перепліталися з інтимною лірикою, ліричними піснями, виступами сучасних молодих поетів.

Відшукати ключі до розуміння ідейно-естетичних шукань і картин художнього світу видатного земляка намагалися бібліотекарі і користувачі бібліотеки-філії №3 цієї ж системи під час поетичної години «Все чути. Всім палать. Єдиним болем бути...». Особливий акцент було зроблено на мотивах інтимної лірики. Адже не тільки «залізні строфи» створював

Є. Маланюк. Любовна лірика поета вражає образністю та глибиною почуттів. У всіх творах відчувається неперевершений власний, оригінальний авторський стиль, небанальна образність, драматичне розгортання переживань ліричного героя.

Не залишили поза увагою ювілей поета-земляка фахівці Олександрійської районної централізованої бібліотечної системи. Бібліотекар і читачі Добронадіївської сільської бібліотеки-філії разом перегорнули сторінки усного журналу «На перехресті слова розп'ятий ...».

Знайомлячись зі змістом сторінок журналу: «Ранні роки», «Доба визвольних змагань», «Чехословацький період», «Варшавський період», «Німецький період», «Американський період», «Творча спадщина», «Пам'ять», учасники заходу відмітили, як гостро Євген Маланюк відчував минуле і сучасне. Поезія, що звучала з вуст молодих виконавців – Аріни та Валерії Трикозенко, Ані Шетилі, Світлани Якимчук, Олександра Вікторовича Єфімова була живою, відкритою, мужньою і чуттєвою.

Ланцюжок ювілейних заходів, організованих бібліотекарями міста Світловодська та Світловодського району до 120-річчя від дня народження Євгена Маланюка, дозволив численним шанувальникам поезії ознайомитися з багатогранним талантом геніального поета, по-новому зрозуміти художню цінність його літературної спадщини.

Літературна експедиція «Як перший пелюсток весни», що відбулася в читальній залі центральної міської бібліотеки Світловодської централізованої бібліотечної системи, повела старшокласників у світ інтимної лірики поета. Бібліотекарі познайомили старшокласників з історіями написання деяких ліричних творів Євгена Маланюка, що були народжені як першим захопленням, так і справжнім коханням.

Протягом літературної експедиції учасники декламували одні з найкращих ліричних творів: «І завше сниться: липень, сад, кущі...», «Як перший пелюсток весни...», «Одна пісня» тощо. Декламуючи вірші Маланюка, юні читачі ясно відчули спрагу любові поета, душевної близькості та побачили постать людини сильної, палкої, справедливої у житті особистому і громадянському, людини, без перебільшення, геніальної у творчому житті...

Почесним гостем заходу стала відома поетеса міста Світловодська – Лідія Лаврик. Щирим словом і мудрою порадою вона закликала старшокласників читати поезії Є. Маланюка та вивчати його багату й цікаву спадщину.

Неординарний захід «Поет абстрактів і контрастів: Євген Маланюк» відбувся в бібліотеці-філії №7 Світловодської міської ЦБС. Розглядалися основні теми творчості: боротьба за національне і соціальне відродження України, за її державність; біль з приводу втрачених політичних здобутків

1917–1920 рр. Молодь міста з неймовірним задоволенням декламувала поетичні твори письменника, дискутувала та висловлювала власні міркування щодо актуальності його поезій.

Які б вірші не лунали цього дня у стінах бібліотеки, у кожному їхньому рядку незримо була присутня Україна, рідний степовий край; звучала віра у відродження нації і держави.

У творчому тандемі з освітніми закладами відзначили ювілей Є. Маланюка бібліотеки Світловодського району. У тісній співпраці районної бібліотеки, районного будинку культури, ВТУ Світловодського МО «Просвіта» ім. Т. Г. Шевченка відбувся конкурс декламаторів поезії Євгена Маланюка «Як в нації вождя нема, тоді вожді її — поети». Бібліотекарі Золотарівської та Микільської сільських бібліотек спільно з педагогами Микільської ЗОШ провели поетичну мандрівку «Я закохавсь в гучних віках, я волю полюбив державну...», Нагірнянська сільська бібліотека разом із Подорожнянською ЗОШ організували виховну годину «Мої роздуми над лірикою Є. Маланюка».

Чудову виставку малюнків «Євген Маланюк: далекий, проте свій», виконаних талановитими дітьми і молоддю презентували у Павлівській сільській бібліотеці. На ній представлено портрети Євгена Маланюка, а також малюнки за творами автора.

Під час проведення Тижня поетичного читання бібліотеки Голованівського району стали майданчиками проведення книжкових подорожей по творчості одного із найталановитіших поетів української діаспори після першої і другої світових війн.

У Голованівській районній бібліотеці для дорослих ім. С. В. Шеврякова було проведено біографічну подорож «Євген Маланюк – цікаві факти», під час якої присутні змогли відчутти атмосферу, що сприяла розвитку таланту, формуванню внутрішнього світу особистості поета, побачити та зрозуміти його творчі задуми, поділитися поезією Є. Маланюка.

Найголовнішою ідеєю, яка проймає поезію Є. Маланюка, була ідея української державності. Саме про це йшла мова під час проведення в районній бібліотеці для дорослих читацько-глядацької конференції «Поет української державності», учасниками якої стали спеціалісти служби у справах сім'ї, дітей та молоді, учнівська молодь та молоді працівники відділу освіти Голованівської РДА, працююча молодь підприємств та організацій селища. Учасники конференції читали вірші, висловлювали свої думки з приводу поезій поета-ювіляра. Резонанс у читацькій аудиторії викликав виступ юриста Ігоря Власюка. Багатьох присутніх підкорила щирість його читацьких вражень, конкретність зауважень, висловлених на адресу вірша «Знаю – медом сонця, ой Ладю». Захід був емоційним,

видовищним, адже молодь мала змогу читати особисто вибрані твори, обговорювати і висловлювати свої думки щодо прочитаного. Все сприяло вихованню патріотичних почуттів, любові до України, виховувало бажання читати і пізнавати світ поезії.

Новгородківська центральна районна бібліотека, окрім проведених різноманітних заходів, виготовила інформаційний бюлетень «Поет своєї епохи», інформаційні листівки та буклет «Лауреати обласної премії імені Євгена Маланюка». Разом із юнаками і дівчатами бібліотекарі організували і провели голосні читання, де учнівська молодь читала вірші письменника з різних носіїв інформації: книг, мобільних телефонів, періодичних видань. Вразили слухачів вірші: «Під чужим небом», «Вічне», «Думи», «Війна», «Земна Мадонна», «Шевченко», «В літаку», «Возмездіє», «Вчора», «Рік 1942», «Романс», «Сни», «Сонет гніву і ганьби» та інші.

Творчі і відповідальні працівники бібліотек Новомиргородського району також підтримали літературну подію низкою цікавих і змістовних заходів. В міських, селищній, сільських бібліотеках пройшли літературно-мистецькі свята, поетичні марафони, літературні портрети, поетичні калейдоскопи, календарі, відео-презентації. Так, в міській бібліотеці проведено поетичний калейдоскоп «Поет своєї епохи», центральна районна бібліотека представила читачам бібліодайджест «Кривавих шляхів апостол», літературне досєє «Є. Маланюк: ідеал української готики», літературно-поетичний акорд «Як в нації вождів нема, тоді вожді її – поети...», відкритий перегляд літератури «Безсмертна спадщина Є. Маланюка», який був проведений під час поетичного марафону «Творча майстерня Є. Маланюка». Марафон став результатом продуктивного об'єднання ідеї фахівців районної книгозбірні, досвіду вчителів-філологів навчальних закладів селища, творчості представників літературно-мистецького об'єднання «Вись» та щирого бажання учнівської молоді долучитися до свята. Марафон розпочали учні ЗОШ №1, активно продовжила молодь ЗОШ №3, брали участь школярі спецшколи-інтернату ПК, Златопільської гімназії, читачі і бібліотекарі міської бібліотеки, працівники районного та міського будинків культури, фахівці аптечного закладу «Чесна аптека» та інші громадяни. Цей марафон переконав, що Маланюк – поет сьогодення, як ніколи модний, актуальний. І якщо на початку заходу бібліотекарі переймалися питанням, чи буде «доросла» філософська лірика зрозуміла юним читцям, то вже в перші дні стало ясно, що поезія учням до вподоби. Організатори марафону переконані, що атмосфера, дух Маланюківського свята залишаться в пам'яті учасників надовго. А слова «Лицаря духу» стануть настановою для всіх українців:

*...кожен оглянеться і зрозуміє,
Що ця хата, цей шлях, цей обрій –*

– це Мати-Земля,
Що Її образжати ніхто не сміє –
Ні каган, ні король, ні мешканець Кремля.

Особливим видався літературно-інформаційний дайджест «Євген Маланюк: шлях емігранта, творчість патріота», який підготували для своїх юних користувачів працівники бібліотеки для юнацтва Знам'янської міської ЦБС. До участі у заході бібліотекарі запросили місцевого письменника – Архангельського Олександра Дмитровича, лауреата обласної літературної премії імені Євгена Маланюка в номінації «Поезія» за книгу перекладів поезії Євгена Маланюка «Єдиним сном, єдиним болем...» (2013р.).

У своїй розповіді Олександр Дмитрович розповів про вищезгадане видання, що стало оригінальним проектом, спрямованим на поширення серед читацької аудиторії ідеї і мистецького духу творів видатного культурного і політичного діяча другої хвилі української еміграції. Разом з поезіями Є. Маланюка автор книги представив літературні переклади його творів російською мовою. Звернув увагу на графічні доробки художника Андрія Надеждіна за мотивами поезій Є. Маланюка, які стали органічним доповненням книги.

На згадку про зустріч поет-земляк подарував бібліотеці збірку поезій Євгена Маланюка «Єдиним сном, єдиним болем...».

Родзинками серед заходів в Кіровоградській міській ЦБС стали: поетичний батл на найкраще читання поезії Євгена Маланюка в бібліотеці-філії № 9, поетичний етюд «Закрутило життя карусель», який провели бібліотекарі філії №19 та засідання юнацького клубу «КЛЮЧ» в бібліотеці-філії № 2. Заходи відбулися у незвичному форматі. Під час поетичного етюду читачі мали змогу послухати поезію Євгена Маланюка «Один вечір» різними мовами, а саме, англійською, російською, німецькою та білоруською. Щоб втілити в життя задум, була проведена велика підготовча робота: до перекладу вірша бібліотекарі долучили спеціалістів та талановитих підлітків-читців. Близько тижня перекладачі працювали над текстом. Так, англійською поетичний переклад вірша зробив викладач мовної студії «WOW! English», німецькою – переклала вчитель іноземних мов гімназії №31, російською мовою переклад адаптував кандидат філологічних наук і над білоруським перекладом працювала поетеса з Білорусії.

Динамічно і захопливо відбулися змагання у поетичному батлі «Нетлінний вогонь слова Євгена Маланюка», проведеного бібліотекою-філією № 9. В рамках батлу, кожен із учасників за дві хвилини мав змогу презентувати улюблений твір поета. Молодь неймовірно щиро та вдало показала своє бачення творчості ювіляра, мала можливість самовиразитися

за допомогою віршованого слова, показати всю красу та співучість поезії Євгена Маланюка. Вибирали найкращих читців за оплесками глядачів.

Святково відбулося засідання юнацького клубу «КЛЮЧ» в бібліотеці-філії № 2 Кіровоградської міської ЦБС. Юні шанувальники познайомилися з чудовою любовною лірикою письменника та історією її створення під час літературного екскурсу «І ніч пливла безшумним пароплавом...». Любителі поезії із задоволенням виконували твори витонченого лірика біля книжкової виставки «Євген Маланюк – самобутній митець української діаспори».

Підтримали Тиждень поетичного читання і бібліотеки Маловисківського району. З цієї нагоди для читачів проведено поетичний марафон «Мій ярий крик, мій біль тужавий...», літературну стежину «Творчість Євгена Маланюка – симфонія історії українського народу», голосні читання «Завжди – проти течій». На базі районної бібліотеки, спільно з районним координаційним центром національно-патріотичного виховання дітей та молоді організовано виставку творчих робіт учнівської молоді «Земна мадонна» за мотивами творчості автора. На ній було представлено найкращі роботи, в яких молодь зуміла відобразити і передати головні образи патріотичних поезій.

В рамках відзначення 120-річниці від дня народження Євгена Маланюка Кіровоградська обласна бібліотека для юнацтва спільно з інформаційним партнером ТО обласне радіо «Скіфія-центр» Кіровоградської філії Національної телерадіокомпанії України реалізували літературно-краєзнавчий проект «Україна – муза болю, гніву, боротьби». В рамках проекту для слухачів обласного радіо було створено цикл радіопрограм, в яких розповідалося про особисті трагедії і творчі здобутки українця, змушеного весь час жити на чужині. В рамках програми «Це моя Україна» бібліотекарі радили слухачам до читання найкращі збірки творів письменника та книги науковців, які досліджували творчість митця, а саме збірку «Єдиним сном, єдиним болем...» упорядником якої виступив кіровоградський письменник Олександр Архангельській, книгу Леоніда Куценка «Євген Маланюк: дорогами втрат і сподівань» і книгу Михайла Слабошпицького «25 поетів української діаспори», яка розповідає про письменників української діаспори, які, на думку автора, є найхарактернішими її представниками. Євген Маланюк – мужній і вольовий автор вогненних інвектив, «залізних імператор строф», представлений тут пронизливою інтимною лірикою, що висвітлює останні роки його життя.

Усі випуски радіопрограм супроводжувалися поезіями ювіляра у виконанні найкращих юних декламаторів Кіровоградщини – учасників обласного Тижня поетичного читання «Мандри в пошуках України».

Завдяки таким заходам співець Степової Еллади – Євген Маланюк повертається в Україну, про яку марив на чужині і вірним сином якої завжди був. Повертається своїми творами, які дають нашим серцям і розуму естетичну насолоду, збагачуючи наші душі.

* * *

«Євген Маланюк – поет національного болю, гніву і боротьби»
(до 120-річчя від дня народження)
літературно-поетичний вечір

Твердоступ Р. М., завідувач відділом
популяризації книги та організації
змістовного дозвілля молоді
Кіровоградської обласної бібліотеки
для юнацтва

120-річчю від дня народження Євгена Маланюка присвячуємо. Епіграфом до заходу є вірш Ліни Костенко «**Крила**» у виконанні **Богдана Ступки**.

Українська земля, як не раз бувало в нашій історії, народила сина – на свою оборону і славу. Щедро обдарувала його талантами, та не дала талану-долі.

Життєвий шлях поета Євгена Маланюка схожий з долею журавля, який відлітає у вирій і не знає, чи судилося йому повернутися на рідну і стражденну землю.

Хто він, Євген Маланюк? Яких батьків син? Яка земля викохала поета-філософа-борця? Що хвилювало, що бентежило його душу? У чому сутність концепції вольової особистості поета?

1 лютого 1897 року на Херсонщині (нині Кіровоградщина) у містечку Новоархангельську народився Євген Филімонович Маланюк.

Письменник Олександр Семененко у своїх спогадах про поета-земляка так змалював чорноморський степ: «Це той край колишніх вольностей Війська Запорозького, де він впритул підходить до Київщини. На одному боці Синюха – Херсонщина – Архангород, офіційно Новоархангельське, де родився Маланюк. Це західна межа степового простору над Чорним морем. Через річку вже містечко Торговиця – Київщина. Степовий край колишніх запорожців – хоч як не дивно – відрізняв себе чи то географічно, чи то психологічно від київської землі.

Дід Євгена називав людей з сусідньої Торговиці, з Київщини, «польщаками».

У жилах Євгена текла і запорозька, і сербська, і молдавська кров його предків. По батьківській лінії бабуся була дочкою українця і молдаванки. Дід – із роду чумаків, осілих запорожців. Закономірно, що родинне середовище вплинуло на формування характеру, а легенди обох гілок роду змалечку плекали в Євгенові романтичну душу й відповідне світосприймання.

Олександр Семененко наголошував: «Маланюк не брав участі в аматорських українських виставах, не носив вишиваної сорочки. За його часів у реальній школі не було таємних українських гуртків. Але була Україна. Вона була в традиціях українських родин. Навколо була природа, віковий хід якої так прекрасно відбивався у наших християнських святах».

Після закінчення Новоархангельської школи Маланюк складає вступні іспити до Єлисаветградського земського реального училища, яке справедливо вважалося однією з найкращих гімназій.

Олександр Семененко згадував: «Ранньої осені 1906 року батько привіз малого Євгена до реальної школи. Перед початком науки мої батьки і батьки Євгена одвели нас до близької грецької церкви...відслужили молебень і теплою вересневою ранку повели нас до науки. На обстрижених головах з'явилися формені фуражки. На моїй – синя з білим кантом із гербом – серед срібних листочків ЄКГ, у Євгена, що тоді став реалістом, - жовтий кант і герб ЄЗРУ (Єлисаветградське земське реальне училище).

Юнак навчався із задоволенням, захоплювався точними науками, але виявляв неабиякі знання і з літератури та мови. Віршувати почав ще гімназистом у 13 років. Отримавши свідоцтво за сьомий клас училища і мріючи про інженерну професію, 1914 року їде до Петербурзького політехнічного інституту. Його було зараховано на перший курс, але на перешкоді навчання стала війна.

Події Першої світової війни змусили Маланюка різко змінити життєві пріоритети: він залишив технічний заклад і вступив до Київської військової школи. Це училище йому довелося закінчувати пришвидшеним курсом – усього за рік. Серед курсантів 90 відсотків становили етнічні українці.

З весни да літа 1916 року Маланюк служить у 39-му запасному піхотному батальйоні, а з другої половини серпня – уже на Західному фронті у складі 2-го Туркестанського стрілецького полку. Бунти на фронті, солдатські самосуди над командирами призвели до того, що офіцери влітку 1917 року почали масово покидати армію.

Демобілізувавшись із російської армії, Маланюк вливається в українську, стає старшиною у війську УНР. Найбільше для гартування

мужнього і стійкого характеру, твердих національних переконань майбутнього поета дала служба в українській армії, безпосередня участь у боротьбі за незалежну українську державу.

Саме в ці буремні роки Євген чітко визначив свою громадянську й особисту позицію: «Я волю полюбив державну».

Звучить вірш «Внук кремезного чумака» (аудіо книга)

Визвольна боротьба за незалежність України завершилася поразкою. 1920 рік. Тридцятип'ятитисячне українське військо під командуванням Симона Петлюри після десятиденних запеклих боїв було змушене 21 листопада віддати останній салют рідній землі й перейти польський кордон.

Євген Маланюк згадував пізніше: «...І пригадується найстрашніше. Безнадійно імлістий листопадовий день над Збручем. День, коли армія – згідно з якимось там параграфом «міжнародного» права – віддавала зброю. ...Було щось несамовито страшне в тім добровільнім роззброєнні, щось значно гірше від звичайного обеззброєння і щось дуже близьке до страшної процедури деградації вояка. Це був символ як би прилюдного позбавлення народу його мужності. І – що найстрашніше – вояки у більшості були свідомі справжнього сенсу події: якийсь юнак плакав вголос, не стидуючись, як жінка; хтось, гарячий і лихий на все, - дзвінко ламав гнучку крицю і з прокльонами кидав уламки в Збруч; хтось побожно цілував святе залізо, прощаючись з ним, як з нареченою».

Воїн УПА Євген Маланюк мусив разом зі своїми товаришами назавжди покинути Батьківщину, стати вигнанцем. Відтоді він жодного разу не бачив Україну. Однак жив з Україною в серці, з пекучою пам'яттю про Синюху, Архангород, про матір, батька, діда Василя.

Вірш «Ісход» прочитати

Не забути тих днів ніколи:

Залишали останній шмат.

Гуркотіли й лякались кола

Під утомлений грім гармат.

Налітали зловісні птахи,

Доганяли сумний похід,

А потяг ридав: «На Захід... На Захід... На Захід...»

І услід – реготався Схід

Роззявляв закривавлену пащу,

П'яний подих нудив, як смерть.

Де ж знайти нам за Тебе кращу

Серцем, повним Тобою вщерть?

Відео («Присвячено воїнам армії УНР»).

Учораšní союзники – поляки прийняли українське військо, роззброївши його та надавши статус інтернованого.

Польща. 1922 рік. Містечко Каліш. За колючим дротом таборів військовополонених майже десять тисяч інтернованих вояків армії УНР. Дерев'яні бараки, землянки, злигодні, голод, фронтові рани, сухоти, смерть. Пекуче усвідомлення втрати Батьківщини й майже цілковита відсутність надії на майбутнє.

Є. Маланюк з болем та гіркотою говорив: «Хто пережив страшну операцію розриву з живим тілом Батьківщини, хто відчував пекучий брак Батьківщини, як вічно роз'ятрену рану, хто задихався в чужому повітрі, у чужому підсонні, під чужим небом... той зрозуміє психологічний стан емігранта».

Маланюк гостро переживав свою відірваність від України і, звичайно ж, мріяв повернутися на рідну землю. Та доля була іншою. Чужина будила ностальгійний щем, карала самотою.

Вірш «Під чужим небом» на англ. мові. 1 частина

Вірш «Під чужим небом» на англ. мові. 2 частина

Цілих три роки знаходився поет у таборах для інтернованих, які стали місцем глибокого переосмислення долі України і своєї власної. Настала пора критичного погляду на українську революцію, на історичне минуле.

Бездіяльно проводити час ніхто не збирався. Інтерновані вояки засновують аматорський театр, чоловічий хор, влаштовують різні культурно-освітні акції. Вірші, публіцистичні, культурологічні, літературознавчі статті друкуються в таборових журналах.

Однак і таке насичене мистецьке та громадське життя не притлумлює туги за Україною. У творах – сум, гіркота, який не дай Бог звідати нікому.

Поет зізнається.

Вірш «Лист»

Так. Без Тебе повільна, нестямна загибель,

Батьківщино моя, Батьківщино німа!

Навіть гіркість в черствому щоденному хлібі

Мстить, нагадуючи, що Тебе нема.

А пусті, нескінченні, бездонні ночі,

А ворожі, навіки вже страчені дні,

Коли марно палаєш, а ворог регоче,

А доба ось гримить у залізі й вогні.

І от знову дощі. Не дихнеш, не промовиш

Крізь завісу просторів у скудний мій день

Ані леготом піль, ані квітом любови,

Ані шумом топіль, ані вітром пісень.

Та у муках ночей, під нещадними днями,
За безкрилим триванням цих згублених літ
Виростає ось мудрість, важка, наче камінь, -
Одинокий безрадінний плід.

Після того, як табори інтернованих восени 1923 року було розформовано, Євген Маланюк розпочав навчання у Подебрадській господарській академії в Чехії. Навчання в Подебрадах для Євгена було не лише часом копіткої праці в читальних залах та навчальних аудиторіях, а періодом бурхливого літературного життя: доповідей, дискусій.

Поет дебютує збіркою віршів «Стилет і стилос», потім побачили світ книги поезій «Гербарій» (1926), «Земля й залізо» (1930), «Земна мадонна» (1934), «Перстень Полікрата» (1939), «Вибрані поезії» (1943).

Осмилення трагічної долі Вітчизни – такий наскрізний мотив поезій цього періоду. Що ж давало наснаги вистояти і творити? З яких джерел поет черпав сили й упевненість у правильності обраного шляху, в докончній потребі бути саме будителем народу?

Відповідь певною мірою може видатися несподіваною – в невичерпальності свого народу, своєї України. Адже віки нищення і гноблення не загасили «вогонь буття» і «невичерпальний дух» нації.

Вірш «Невичерпальність»

Гноблять, калічать, труять рід,
Ворожать, напускають чари,
Здається, знищено вже й слід,
Лиш потурнаки й яничари.

І ось – Стефаник і Куліш,
Ось – Коцюбинський, Леся – квіти
Степів страждальної землі,
Народу самотійні діти!

А то підземно загуде
Вулканом націй ціла раса –
І даром Божеським гряде
Нам Прометеїв дух Тараса.

У Чехії поет одружується зі студенткою Зоєю Равич, яка пізніше написала про нього чудові спогади. Утім спільного життя у них не склалося, насамперед через матеріальні негаразди, адже в пошуках роботи Маланюк поїхав до Польщі. Коли ж у роки Другої світової війни повернувся, у Зої вже була інша сім'я.

У Варшаві доля звела Є. Маланюка зі співробітницею чеського посольства Богумілою Савицькою, що з часом стала його другою дружиною. У 1933 році в подружжя народився син Богдан. Друга світова війна порушила сімейну ідилію. Богуміла все частіше виїздить із сином до рідних у Прагу, а Євген підзаробляє, де може: вчителем у Варшавській православній семінарії, перекладачем текстів до кіно-хронік, часто живе надголодь.

Перебувати чи залишатися в Чехії Маланюку було небезпечно. Його ім'я було задалегідь внесено до списків антирадянських діячів з числа українських емігрантів, котрі підлягали депортації або фізичному знищенню.

1944-го року Євген Маланюк був змушений залишити домівку, сім'ю і податися в другу еміграцію. Точніше, з цього року для нього розпочався другий період блукань вже у Західній Німеччині. І знову майже чотири довгих таборових роки життя.

Працює вчителем математики та української літератури. Навколо нього збирається коло літературно обдарованої молоді з нової хвилі української еміграції. Поет бере участь у створенні письменницької організації Мистецький український рух.

А загалом для Маланюка то були тяжкі часи: життя перевалило за полудень віку, а все необхідно було починати заново; з чого починати, на що сподіватися – поет часто не знав.

Під кінець сорокових люди частіше від'їздили з таборів: хто до Латинської Америки, хто в Австралію, проте більшість прагнула потрапити до США. 1949 року відплив у свою третю еміграцію і Євген Маланюк.

Нелегко складалося його життя в Америці. Спочатку довелося працювати фізично. Пізніше пощастило влаштуватися за фахом – на інженерну посаду в Нью-Йорку; в канцелярському бюро він працював до виходу на пенсію в 1962 році.

У житті завжди є вибір. І залежить він від кожного з нас. Хтось – змиряється, пристосовується. Хтось – продовжує шукати способи подальшої боротьби.

Перед Євгеном Маланюком, як і перед усією еміграцією, стояло основне завдання – не зникнути українцям як нації, формувати самобутній світогляд і берегти українство.

Він із тих, хто поєднав чин і слово. Як воїн армії УНР на Батьківщині боровся з більшовицькими ордами, отже тепер в еміграції вже як митець мав далі боротися за незалежність України. Його зброєю стає поетичне слово. Уже в збірці поезій «Стилет і стилос» Маланюк стверджує свої позиції поета-націєтворця, яким не зрадить до самої смерті.

Ні на один день поет не забуває рідної домівки, отчої землі. Він більше, ніж будь-хто інший з емігрантів, зумів зберегти духовні контакти з Україною. Варшавські бібліотеки отримували з України нові книги, журнали, тож Євген Филімонович мав можливість пильно стежити як за творчістю окремих українських письменників – Максима Рильського, Павла Філіповича, Миколи Драй-Хмари, Миколи Зерова, Миколи Бажана, Миколи Хвильового, Миколи Куліша, Юрія Яновського, так і за процесом літературного відродження 1920-х років і його розгрому в 1930-х роках та подальшими подіями: репресіями, голодомором, «схвальними одами» Сталінові. Віршем «Вислід» поет відгукнувся на страшні репресії в Україні.

Маланюк оминув долю митців-сучасників, які залишилися в Україні. Будучи далеко в еміграції, розумів, що він і його колеги можуть служити Батьківщині словом, тож і закликав побратимів по перу до праці.

Письменник прекрасно розумів, «що в літературі на еміграції треба робити те, чого не можеш робити вдома, що треба розробляти теми, на які в Україні накладено «табу». Це стало «золотим правилом» діаспори.

Тільки в США були видані поетичні збірки «Влада» (1951), «П'ята симфонія» (1953), «Поезії в одному томі» (1954), «Остання весна» (1959), «Серпень» (1964). У 1962 та 1966 роках Євген Маланюк упорядкував два томи своїх літературознавчих, культурологічних та історіософських статей, розвідок, есе, нарисів, котрі побачили світ у видавництві «Гомін України» в Торонто (Канада).

Вірш «Камінь».

Для своєї прози автор вибирає промовисту і поетичну назву – «Книги спостережень». І тут Маланюк постає самобутнім мислителем, дослідником-аналітиком. Знову ж, як і в поезії, основною його темою є Україна, її мистецтво, культура, історія. Десятки статей присвячені класичній літературі, митцям-емігрантам, письменникам України радянського часу.

Євген Маланюк помер 16 лютого 1968 року в Нью-Йорку. Похований на нью-джерському кладовищі в Баунд Брук, яке американські українці називають «нашим Пантеоном». На могилі встановлено надгробок, зведений за проектом сина Богдана.

Ми відкрили для себе поета, якого вважають поетом-борцем за українську державу, митця, який усе життя переймався долею, історією і майбутнім України та українців, письменника, який жив і писав для України, хоча змушений був знаходитися далеко від неї.

Це постать людини сильної, палкої, справедливої в житті особистому і громадянському, людини, без перебільшення, геніальної у творчому житті.

Нам треба осмислити і запам'ятати просту й вичерпну формулу патріотизму, яку **вивів Євген Маланюк:**

Тоді кожен оглянеться і зрозуміє,
Що ця хата, цей шлях і цей обрій –
Це Мати-Земля,
Що її ображати ніхто не сміє –
Ні каган, ні король, ні мешканець Кремля.
Що не треба заплутано метикувати
В залежності від нагод і годин,-
Тільки знати:
Вона – Мати,
Ти – син.
І бачити вічність – блакить бездонну,
І тільки вічністю міряти час.
Не благати, не переконувати
Ні їх, ні нас.

З унікальної інтелектуальної спадщини митця ми згадали дешицу, але й вона засвідчує безпомилковість у визначенні основних причин поразки визвольної боротьби і геніальність світобачення, прозорливість у передбаченні небезпек розвитку, того, що було і, на жаль, не минуло.

Коло історії знову робить спробу замкнутися, загроза державності України триває.

До першого тому «Книги спостережень» Євген Маланюк узяв за епіграф слова відомого українського мислителя В'ячеслава Липинського:

«Навчіть їх любити , а не ненавидіти один другого. Скажіть їм, що Україна – це не рай земний – бо раю на землі не може бути, - а найкраще виконаний обов'язок супроти Бога і людей. І скажіть їм, що Україна не створиться хитрими спекуляціями, а тільки великим організованим ідейним поривом. Тільки великим хрестовим походом Духа на українське пекло тілесних пристрастей і хаосу можна створити Україну».

Саме так прагнув писати і діяти Євген Маланюк. Ці слова видатного вітчизняного філософа, співзвучні творчості поета, звернені до кожного з нас.

Митець був переконаний, що запорукою відродження України є активність, воля і наполегливість народу, вміння не тільки досягти, а й зберегти свободу.

Вірш «Біографія».

* * *

«Ярий крик і біль тужавий...»

(вікторина)

Проводити можна в довільній формі: чи то будь-хто із присутніх у залі відповідає на питання і отримує певні бали за відповіді; чи розділити аудиторію на команди і влаштувати змагання між ними.

1. Згадайте яких національностей були предки Євгена Маланюка? **(батько - українець, мати - була донькою чорногорця та польки; дідусь був одружений на українці з молдавським корінням).**

2. Якою мовою були написані перші вірші учня реального училища? **(російською).**

3. Творчість яких українських радянських поетів-сучасників цікавила Є. Маланюка? **(М. Рильського, П. Тичини, яким присвятив вірш «Сучасники»).**

4. Кому присвячена поема «П'ята симфонія»? **(Пам'яті Василя Тютюнника - командувача армією УНР).**

5. Скільки збірок складають поетичну спадщину Євгена Маланюка? **(Десять).**

6. Хто був улюбленим композитором поета? **(Людвіг ван Бетховен).**

7. Цікаво побудовані заголовки збірок поезій Маланюка: назви складаються з двох слів, які починаються з одних і тих же літер. Поєднайте символ і його поняття (На листках паперу зробити чотири написи символів: перстень, посох, стилет, стилос і чотири написи на листах паперу іншого кольору понять-пояснень: прив'язаність до одного місця, ціпок мандрівника, зброя воїна, паличка для письма.

Поєднати їх потрібно так:

Символ   Поняття

Перстень   Прив'язаність до одного місця

Посох   Ціпок мандрівника

Стилет   Зброя воїна

Стилос   Паличка для письма

8. Згадайте три постаті української історії, які на думку поета, були справжніми будівничими незалежності України. **(Король Данило Галицький, гетьман Іван Мазепа та сучасник поета Симон Петлюра).**

9. Заміни слова (займенник на іменник). У запропонованих уривках з віршів Євгена Маланюка потрібно визначити які слова-іменники приховані за підкресленими займенниками.

Ось вечір знов. Заплющує повіки

Безсилий він. І знову, знову сам.

(День).

Але, мов скеля, капітан
Один панує над залогою
Й веде його крізь ураган
Раз визначеною дорогою.

(Судно).

То човнами і волоком – путь із варягів у греки
Та навпоперек давній, татарський той Чорний шлях...
... І із Сходу на Захід далеко летіли лелеки
І німіла, ними налита осіння земля.

(Дощами).

Мушу випити його до краю
Полиновий мед самоти,
Так нещадно, так яро згораю, -
Чи ж побачиш, почувеш ти?

(Келих).

Вона зелена кружляє по жилах рослин,
Людським тілом владає червона.
Всесвіт – храм, де копула блакитних глибин
Двиготить злotosоняшним дзвоном

(Кров).

І трудний він черствий, щоденний,
І темні многотрудні дні,
І в снах – Еллада і Атени
Та хмурі степові вогні.

(Хліб).

10. Назвіть у скількох країнах проживав емігрант Євген Маланюк?

(У чотирьох країнах: Польщі, Чехословаччині, Німеччині, США).

11. У своїй творчості він використовував багато літературних образів.

Спробуйте визначити з яких творів і хто їх автори.

1. Гонта («Гайдамаки» Т. Шевченка).
2. Шельменко («Шельменко- денщик» Г. Квітки-Основ'яненка).
3. Хлестаков («Мертві душі» М. Гоголя).
4. Чорна Пантера (Чорна Пантера і Білий Ведмідь» В. Винниченко).
5. Офелія («Гамлет» В. Шекспіра).
6. Вершник Мідний («Мідний вершник О. Пушкіна).
7. Квазімодо («Собор Паризької Богоматері» В. Гюго).
8. Мадам Боварі («Пані Боварі» Г. Флобера).
9. Гедда Габлер («Гедда Габлер Г. Ібсена).
10. Марко Проклятий («Марко Проклятий» О. Стороженко).
11. Пенелопа («Одіссея» Гомера),
12. Бульба («Тарас Бульба» М. Гоголя)

Інформаційне видання

Ідеолог української готики: Євген Маланюк
(до 120-річчя від дня народження)

Укладач: О. Кісельова
Комп'ютерна верстка і дизайн: О. Кісельова
Відповідальна за випуск: Л. Савенко

Кіровоградська обласна бібліотека для юнацтва
25006 м. Кропивницький
вул. Декабристів 6/15
(0522) 22 77 93

сайт: www.lib.kr.ua
e-mail: oub@lib.kr.ua

Наша адреса:

Кіровоградська обласна бібліотека для юнацтва
вул. Декабристів, 6/15
м. Кропивницький
25006

Телефон/факс: (0522) 22-74-45
сайт: <http://www.lib.kr.ua>
e-mail: oub@lib.kr.ua

Працюємо щодня
з 9.00 до 18.00

Вихідний день – субота